

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIK MİRASINI KORUMA VE YENİDEN İŞLEVLENDİRMeye BİR ÖRNEK: MERSİN ÇALTIBOZKIR SİNA İLKOKULU *

CONSERVATION AND ADAPTIVE REUSE OF THE ARCHITECTURAL HERITAGE ON THE EARLY REPUBLICAN PERIOD: THE CASE OF MERSİN ÇALTIBOZKIR SİNA PRIMARY SCHOOL

Özgehan Kavas

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi
ozgehan.kavas@outlook.com

ORCID ID: 0000-0003-3571-0419

MAKALE GELİŞ TARİHİ: 26 Ağustos 2024 · YAYIMA KABUL TARİHİ: 27 Mart 2025

Öz

Kentlerin tarihsel yapıları, inşa edildikleri dönemin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını yansıtır. Zamanla yaşam biçimleri, yönetim yapıları, ekonomik dengeler ve nüfus artışı gibi faktörler yapıların atıl hale gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, kırsal bölgelerin temel taşlarından biri olan köy okullarının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi önem taşır.

Sina İlkokulu, yıllarca Çaltıbozkır Köyü'nde eğitim için kullanılmış, ancak köy nüfusundaki azalma, eğitim sistemindeki değişimler ve bakımsızlık nedeniyle işlevsiz hale gelmiştir. Çürük raporuyla atıl duruma geçen yapı, köy ihtiyaçlarına uygun yeni fonksiyonlarla restore edilmiştir. Bu çalışma, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin mimarlık anlayışına uygun olarak inşa edilen Sina İlkokulu'nun koruma müdahalelerini ve yenileme sürecini sanat tarihi ve mimarlık bağlamında ele almaktadır.

Abstract

The historical structures of cities reflect the social and economic needs of their time. Over time, changes in lifestyles, governance, economic balances, and population growth have rendered many structures obsolete. Preserving and repurposing village schools, key elements of rural areas, is highly important.

Sina Primary School, once used for education in Çaltıbozkır village, became dysfunctional due to population decline, changes in the education system, and neglect. Declared unsafe through a structural report, it was restored with new functions meeting the village's needs. This study explores the preservation techniques applied to Sina Primary School, a building constructed in line with Early Republican Period architectural principles, and examines the renovation process within the framework of art history and architecture.

Anahtar Kelimeler: Mersin, Cumhuriyet dönemi, atıl köy okulları, yeniden işlevlendirme, koruma

Key Words: Mersin, Republican period, Idle village schools, repurposing, conservation

* Kavas, Ö. (2025). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Mirasını Koruma ve Yeniden İşlevlendirmeye Bir Örnek: Mersin Çaltıbozkır Sina İlkokulu. Sanat ve Tasarım Dergisi, (20. Yıl Armağan Sayısı | 35), 241-263.

* Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sanat Tarihi Programı'nda, Prof. Dr. Yıldırım Özbek danışmanlığında, 2020 yılında tamamlanmış olan "Mersin'de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi" isimli yüksek lisans tez çalışmasına dayanmaktadır.

GİRİŞ

Kırsal bölgelerdeki nüfus azalması, köy okullarının en temel sorunlarından biri olmuştur. Bununla birlikte merkezi hükümetlerin eğitim politikalarındaki değişiklikler, köy okullarının kapanmasına neden olmuş, böylece bütçe kesintileri veya eğitim kaynaklarının büyük şehirlere yönlendirilmesi, köy okullarının bakımı ve gelişimi için gerekli kaynakların azalmasına yol açmıştır. Okulların bakımı, temizliği, ısıtılması, güvenliği için gerekli kaynak yetersizliği gibi ekonomik zorluklar ve kırsal bölgelerdeki öğretmen eksikliği, beraberinde velilerin çocuklarını daha iyi eğitim olanaklarına sahip şehir okullarına yönlendirmesine sebep olmuştur. Tüm bunlar ekonomik baskıyı artırırken genç nüfusun şehirlere iş, eğitim ve diğer sosyal olanaklar için göç etmesi, köylerdeki öğrenci sayısını ve talebi azaltmış, bu durum da köy okullarının sınıf mevcutlarını düşürmüş ve işlevsizleşmelerine yol açmıştır.

Günümüzde birçok tarihi okul yapısı, değişen koşullar ve ihmaller sonucu kullanılamaz hale gelmiştir. Bu durumun temel nedenleri, ihmal, yanlış malzeme kullanımı ve teknik hatalardır. Özgün işlevlerini kaybeden bu yapılar, işlevsel olarak zamanla eskimişlerdir. Söz konusu tarihi yapıların korunması ve gelecek nesillere aktarılması, son yıllarda daha fazla önem kazanmıştır. Bu amaç doğrultusunda en sık kullanılan yöntem ise yeniden işlevlendirme olmuştur. Bu yöntem temelinde, yaşatılarak koruma yaklaşımını benimsemektedir.

ATIL KÖY OKULLARINI KORUMA VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

Atıl vaziyetteki okul yapılarına yeni bir işlev verme yöntemi, özellikle yapının toplumsal ve ekonomik gereksinimlere uyum sağlaması ve ayakta kalması açısından oldukça önemlidir. Bu süreçte ulusal ve uluslararası düzeydeki tüzükler, yönetmelikler ve kararlar göz önünde bulundurulmaktadır. Türkiye’de koruma çalışmaları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve koruma kurullarının yönergeleri tarafından yönlendirilmektedir. Özellikle 05.07.2005 tarihinde ve 25866 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun,” tarihi ve kültürel değeri taşıyan taşınmaz varlıkların yeniden canlandırılmasını ve korunmasını amaçlayan önemli bir adımı temsil etmektedir. Bu kanun, taşınmaz tarihi ve kültürel varlıkların yenilenerek korunmasını ve yaşatılarak kullanılmasını desteklemektedir (Kanun No.5366, 2005) Bu yaklaşım, tarihi yapıları sadece tarihi ve kültürel birer miras olarak korumakla kalmaz, aynı zamanda bu yapıların günümüz toplumlarının ihtiyaçlarına hizmet etmelerini sağlar. Bu sayede söz konusu yapılar, yaşayan ve işlevsel birer parça olarak gelecek nesillere aktarılabilirler.

“Carta del Restauro” 1931’de Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi tarafından kabul edilen bir tüzük olan ICOMOS 1931 Tüzüğü’nde yer alan 4. maddeye baktığımızda “Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir,” ifadesini içermektedir (ICOMOS Tüzüğü, 1994). Bu ifade, tarihi yapılara verilecek yeni işlevlerin, orijinal işlevinden çok uzak olmaması ve yapının önemli hasara uğramadan uyarlamaların yapılabilir olması gerektiğini belirtmektedir. Bu prensip, tarihi yapılarda koruma ve kullanımın dengesini sağlama amacını taşır ve bu yaklaşım, söz konusu yapıların geleceğe taşınmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Madrid Konferansı Tavsiye Kararları, 1904 yılında gerçekleşen Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi (RIBA 1904) sırasında tarihi yapılarda yeniden işlevlendirmenin önemine dikkat çeken ilk adımlardan birini temsil etmektedir. Bu kongrede alınan kararların üçüncü maddesinde, “Mimarlıkta işe yararlık, güzelliğin temel özelliklerinden biri olduğundan, yaşayan eserlerin yeniden kullanılmaları için onarılmalıdır” ifadesi yer almaktadır (Madrid Konferansı Tavsiye Kararları, Madde 3, 1904). Bu ifade, tarihi yapıların korunması ve kullanılabilir hale getirilmesi gerekliliğine vurgu yaparak, yeniden işlevlendirmenin tarihsel ve estetik değerlere saygı gösteren bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir.

Venedik Tüzüğü’nün 5. maddesi, tarihi yapılarda yeniden işlevlendirmenin önemine vurgu yapmaktadır. Bu madde, “Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür kullanma arzu edilebilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklik tasarlanabilir ve buna izin verilebilir” ifadesini içermektedir (Venedik Tüzüğü, 1964). Bu ifade, tarihi yapıların korunması ve kullanılabilir hale getirilmesi için tarihsel ve estetik öğelerin korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Yani, tarihi yapıların planları veya süslemeleri değiştirilmeden, yeni işlevler kazandırılabilir. Ancak bu süreçte, yeni işlevin gerektirdiği değişikliklerin, tarihi ve estetik değerlere saygı gösterilerek planlanması ve uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Bu yaklaşım, tarihi yapıların korunmasını ve sürekli kullanılmasını teşvik eder, böylece bu yapılar toplumsal işlev kazanarak yaşamlarını sürdürebilirler.

Bu tür projelerde uzman kişiler ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, uygun ve sürdürülebilir restore çalışmalarını teşvik eder. Tarihi ve kültürel yapıların geleceğe taşınabilmesi için hem fiziksel hem de anlamsal olarak bu değerlerin korunmasına odaklanan bir yaklaşım benimsemek gereklidir. Bu, gelecek

nesillere zengin bir miras bırakmanın ve kültürel bağların sürdürülmesinin teminatıdır. Bu süreçte doğru malzeme kullanımı, uzman denetimi ve tarihi yapının özgün özelliklerine saygı esastır. Bu yaklaşım sayesinde eski okul yapılarına yeni bir hayat verilebilir ve geçmiş ile geleceği birleştiren bir köprü oluşturulabilir.

Atıl haldeki köy okullarının yeniden işlevlendirilmesi de kırsal bölgelerde eğitim ve toplumsal yaşamın sürdürülebilirliği açısından önemli bir konudur. Okul yapılarının yeniden işlevlendirilmesi için kullanım önerileri çeşitli alanlarda odaklanabilir. Söz konusu yapılar kültürel ve sanatsal etkinliklere ev sahipliği yapacak merkezlere dönüştürülebilir. Bu bağlamda, köy okullarının, yeniden canlandırılırken özgün işlevinin yani eğitim hizmetinin sürdürülmesinin sağlanması, kırsal kesimlerde ikamet eden çocukların eğitime erişimlerinin devamlılığını beraberinde getireceği gibi bu okullar köy kütüphanelerine dönüştürülerek köylülerin bilgiye erişimini sağlamak için kitaplar, dergiler, bilgisayarlar ve internet erişimi gibi kaynaklar bulunan bilgi merkezi haline getirilebilir. Aynı zamanda sergiler, konserler, tiyatro oyunları ve el sanatları atölyeleri gibi çeşitli topluluk etkinlikleri, toplantılar ve kültürel etkinlikler için kullanılarak kırsal topluluklarda toplumsal bağları güçlendirebilir. Bununla birlikte, atıl köy okulları toplum merkezleri veya eğitim kurslarının düzenlendiği mekanlara dönüştürülebilir. Yetişkinlere yönelik eğitim kursları, meslek edindirme programları, sağlık taramaları, çiftçilere yönelik eğitimler, tarımsal danışmanlık hizmetleri ve çevre koruma konularında bilgilendirme çalışmaları köylülerin sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkı sağlayabilir. Dahası yerel kültürel mirasın bir parçası olan köy okullarının yeniden işlevlendirilmesiyle geçmişin anısını yaşatacak müzeler veya kültür evleri oluşturulabilir.

Köylerdeki tarihi ve kültürel mirası korumak ve tanıtmak bağlamında ideal bir mekan olan köy okulları için, yukarıda bahsi geçen kongre ve tüzük maddelerini baz aldığımızda, en uygun yeniden kullanım önerisinin müze - kültür evi olduğunu söyleyebiliriz. Tarihi okul yapılarının müze olarak kullanılması, içerdikleri sanatsal eserlerin ve mimari özelliklerin daha geniş bir kitleye sunulmasını sağlar. Bu durum, sanat tarihçileri ve kültürel miras uzmanları için söz konusu eserlerin korunması ve araştırılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Müzeler, tarihi yapıları ziyaret edenler için önemli bir öğrenme ve deneyimleme ortamı sunmaktadır. Günümüzde tarihi yapıların müze işlevi genellikle kültürel mirası koruma, turizm geliri elde etme ve eğitim amaçlarına hizmet ederken toplumsal belleğin oluşturulmasında da büyük rol oynar.

Atıl köy okulları müze olarak düzenlenerek ziyaretçilere açıldığında, bu müzelerde köyün geçmişi, gelenekleri, el sanatları, tarım ve hayvancılık gibi yaşam biçimleri sergilenebilir. Ayrıca, köyde yaşamış önemli kişilerin hatıraları,

eski eşyalar, belgeler ve fotoğraflar da müzede sergilenerek ziyaretçilere köyün tarihi hakkında bilgi verilebilir. Bu şekilde, atıl köy okullarının müzeye dönüştürülmesi, kültürel mirasın korunması ve turizmin geliştirilmesi açısından önemli bir katkı sağlayabilir.

Tarihi köy okullarının müze olarak yeniden işlevlendirilmesi sırasında, koruma önemli bir öncelik taşır. Bu süreçte, uluslararası tüzükler ve kararlar, tarihi yapının korunması için rehberlik sağlamaktadır. Özellikle çalışma alanımızı oluşturan Erken Cumhuriyet Döneminin mimarlık temsilcilerinden olan okul yapılarının orijinal mimari özelliklerinin ve kültürel değerlerinin korunması, UNESCO'nun Dünya Mirası Sözleşmesi gibi uluslararası ölçütlerle uyumlu olmalıdır (Resmi Gazete, 1982). Ayrıca, restorasyon öncesinde tarihi okul yapılarının geçmişi detaylı bir şekilde belgelenmeli, toplumsal katılım teşvik edilmeli ve sürdürülebilirlik ilkelerine uyulmalıdır. Bu şekilde uluslararası standartlara uygun bir koruma sağlanarak kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması güvence altına alınacaktır.

SİNA İLKOKULU'NUN YENİDEN DOĞUŞU

Mersin'in Silifke ilçesinin yaklaşık 27 km kuzeyindeki Çaltıbozkır Köyü'nün Sina Mahallesi'nde yer alan okul binası, giriş kapısı üzerinde yer alan taş kitabeye göre, 1938 yılında inşa edilmiştir. İnşa süreci, dönemin muhtarı Osman Çalıkoğlu ve köyün vatandaşları tarafından yürütülmüş olan okul binasının yapı ustası ise yine aynı kitabede adı geçen Mustafa Taşkaya'dır. Köy Kanununun ikinci fasıl 13. maddesinde, “Köyde maarif idarelerinin vereceği örneğe göre bir mektep yapmak (yeniden yapılacak ise köyün en havadar bir tarafına yapılacak ve mektebin herhalde bir bahçesi bulunacaktır.)” ibaresi geçmektedir (Köy Kanunu, Madde 13, 1924). Buradan anlaşılabileceği üzere köy okullarının inşası ve daha sonra bakımı köy vatandaşlarının sorumluluğundadır. Sina İlkokulu inşa edilirken de köy kanunun gerekliliği yöre halkı tarafından kabul edilmiş ve uygulanmıştır (Kavas, 2020, s.316)

Görsel 1: Okulun İlk Öğrencileri ve İlk Öğretmeni Ahmet Erden ile Muhtar Osman Çalıkoğlu (1938, Mehmet Asım Özçalık Arşivi)

Görsel 2: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Taş Kitabı

1978 yılına kadar eğitim ve öğretime devam eden okul, çürük raporuyla kullanım dışı kalmış, zaman içerisinde harap hale gelmiş ve içi saman ve gübre doldurularak küçükbaş hayvanların bakımına ayrılmıştır. 2019 yılında köyde tarafımda yapılan saha çalışmasında atıl vaziyette olan okul binası için köy sakinlerinin bir çok kullanım önerisi olduğu tespit edilmiştir (Kavas, 2020, s.171-180). Yeniden kullanım proje önerilerinin kaynağının 2000'li yılların başına kadar gittiğini ancak günümüze kadar ciddi herhangi bir adım atılmadığı görülmektedir.

2009 yılında dönemin Silifke Kaymakamı Fatih Damatlar, Sina mahallesindeki atıl vaziyette olan eski okul binasının müze ve kütüphane olarak yeniden işlev görmesi için gerekli incelemelerin yapılacağını söyleyerek ilk resmi girişimde bulunmuştur. Fatih Damatlar, Milli Eğitim Müdürü Kâzım Alp Alkan, Halk Eğitim Merkezi Müdürü Musa Köroğlu, Köy Müzeleri ve Kütüphaneleri Proje

Yürütücüsü Metin Kömbe, İlçe Tarım Müdür Vekili, Müftü vekili, Sağlık Grup Başkanı Dr. Deniz Kayam, İlçe Özel İdare Müdürü Erkan Arıcı'dan oluşan bir heyet ve onlara eşlik eden yerel ve ulusal basın mensuplarıyla birlikte Çaltıbozkır Köyünü ziyaret ederek, atıl vaziyetteki okul binasında gerekli incelemeleri yapmışlardır. Kaymakam Fatih Damatlar, yerel halkın sorun, istek ve önerilerini yerinde dinleyerek okul binası için en uygun yeniden işlevlendirme önerisini belirlemeye çalışmıştır (Mehmet Asım Özçalık, Röportaj, 2023)

Görsel 3: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Genel Görünüm (Kavas, 2020)

Görsel 4: Kaymakam ve Heyetin Eski Okul Binasını Denetlemek Üzere Çaltıbozkır Köyü'nü Ziyareti - 2009

Görsel 5: Kaymakam ve Heyet – 2009

Çaltıbozkır Köyü'nün, Mersin'in en iyi korunmuş tarihi kalıntılarına ev sahipliği yapan Uzuncaburç beldesine yakınlığı ve ana yol üzerinde olması, turizm potansiyeli açısından büyük bir fırsat sunmaktadır. Köyün konumu itibarıyla turistlerin ilgisini çekebilecek bir noktada bulunması, turizm alanında önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu durum, köyde çeşitli düzenlemeler ve çalışmalar yapılarak turizmin canlandırılması ve köyün ekonomik kalkınmasına katkı sağlanması için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Bu düzenlemelerden başta gelen ise eski okul binasının onarımlarının yapıp müze ve kütüphane olarak yeniden işlevlendirilmesi olmuştur. Mevcut okul binasının en uygun yeniden işlevlendirme önerisi olan müze-kültür evi olarak değerlendirilmesi amacıyla Silifke Orman İşletme Müdürlüğüne ve Orman Bölge Müdürlüğüne başvurular yapılmış ancak gerekli destek sağlanamadığından yeniden işlevlendirme projesi ertelenmiştir (Mehmet Asım Özçalık, Röportaj, 2023).

Devam eden yıllarda da eski okul binasının yeniden işlevlendirilmesi adına herhangi bir adım atılmamış, okul binası yıkılmaya terk edilmiştir.

2018 yılında yöre halkına sosyo-kültürel yardımlaşma, dayanışma ve ekonomik destek sağlamak amacıyla Mehmet Asım Özçalık tarafından "Çaltıbozkır Mahallesi Eğitim, Kültür, Tanıtım, Kalkınma ve Dayanışma Derneği" kurulmuştur.² Atatürk'ün bıraktığı mirası canlı tutan, ilke ve inkılaplarını koruyan insanlardan oluşan Çaltıbozkır Köyü derneği, unutmamamız ve unutturmamamız gereken bu değerlere sahip çıkmak gayesi ile yola çıkmıştır. Kurulduğu günden itibaren sayısız şenliklere ve çeşitli organizasyonlara ev sahipliği yapan derneğin ilk işi aynı yıl atıl vaziyetteki okul mülkünü Milli Eğitim Müdürlüğü'nden dernek bünyesine tahsis ettirmek olmuştur.

2019 yılında Sina Mahallesi'ndeki eski ilkokulda yenileme çalışmaları başlamıştır. Çaltıbozkır Derneği tarafından Silifke Kaymakamlığından alınan izin ve tahsislerle gerçekleştirilen bu çalışmalarda, halkın da desteği ile okulu yeniden ayağa kaldırıp tekrar hizmete sunma fikri ön planda tutulmuştur.

Okul binasını yeniden restore etmedeki amaçlardan ilki ata yadigarı olarak görünen eski yapıyı kurtarmak diğeri ise etnografik bir müzeye dönüştürüp o yılların anılarını canlı tutmak olmuştur. 1958 yılında Sina İlkokulunda eğitim görmüş olan Çaltıbozkır Derneği Kurucu Başkanı Mehmet Asım Özçalık'ın:

"1958 yılında bir yıl okumuş olduğum okulumun harap ve bitap durumu içimi sızlattı. 1938 yılı, Atatürk'ümüzün ölüm yılı, okulun açıldığı yıl, onun hatırası sayılan

2 "Bir öğretmen olarak, Çaltıbozkır'daki bu eğitim yuvasının harap ve bitap hali benim yüreğimi parçaladı. Bunun etkisiyle mahallemizdeki 7 okulu yeniden halkımızın hizmetine sunmak hedeflerimizin en başındadır. Ama asıl amacımız köyümüzün sosyoekonomik ve kültürel açıdan ele alıp, kalkındırıp, doğal güzelliklerini bir marka haline getirmektir. Bir hedefimiz de üretim toplumu oluşturmaktır. Üretimden gelen gücümüzü birleştirip üretici birlikleri kuracağız. Tüketen toplum olmaktan, üreten, yenilikçi ve araştırmacı bir toplum oluşturmaya çalışacağız. Çocuklarımız ve gençlerimiz birinci ilgi alanımız olacak. Ayrıca muhtaç ve yaşlı insanlarımızı da elimizden geldiğince yardımcı olmaya çalışacağız. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Köylü milletin efendisidir" sözünü kendimize düstur kabul ettik." ifadelerini kullandı. (Akdeniz Haberler, Erişim Tarihi: 02.03.2024)

bu okulun, mutlaka kurtarılması gerektiği fikri doğdu. Babalarımızın dedelerimizin binbir zorlukla, büyük gayreti ile tamamlanmış, hatıralarla dolu bir okul. Bir dernek kurup halkın da desteğiyle ayağa kaldırıp tekrar hizmete sunmak fikri ile harekete geçtik.”

sözleri okulun kuruluş gayesini özetlemektedir (Mehmet Asım Özçalık, Röportaj, 2023).

Eski okulun yenilenmesi ve yeniden işlev görecektir olması fikri yöre halkının maddi ve manevi tüm desteklerini toplamış, Emekli Öğretmen Mehmet Asım Özçalık başkanlığında onarımları yapılmıştır. 2022 yılında, yaklaşık 4 yıl süren yenileme çalışmaları tamamlanmış ve Silifke kaymakamı Abdullah Aslaner, Silifke belediye başkan yardımcısı Eyüp Arslan, TRT Çukurova bölge müdürü Sabahattin Kahraman, Silifke Orman işletme müdürü Hasan Aslan, Ziraat odası başkanı Cafer Doygun ve diğer üyelerin katılımıyla “Yörük Kültür Evi” olarak kullanıma açılmıştır.

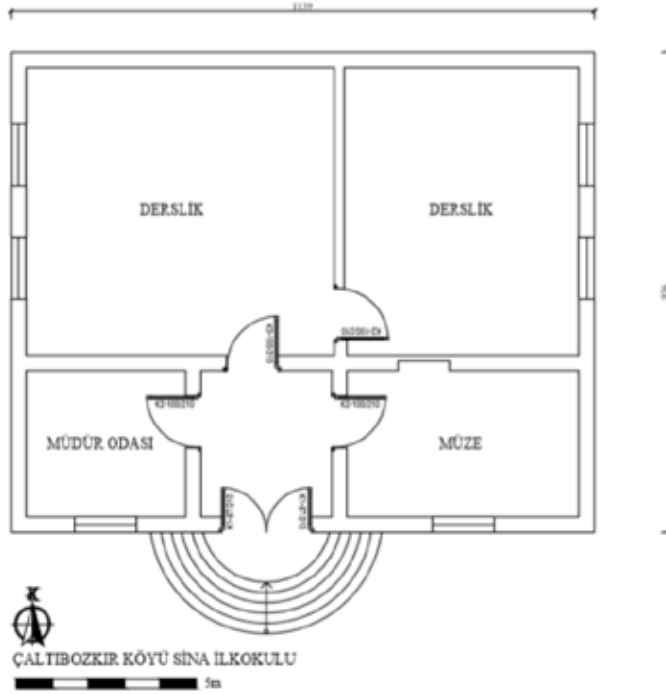

Görsel 6: Çaltıbozkır-Sina İlkokulu Kültür Evi Açılışı³

Okul binası, bodrum kat üzerine tek katlı ve tek dersliklidir. Binanın iç mekanı, bir derslik, bir müdür odası ve bir müze alanından oluşan kare plan tasarımına sahiptir. Girişi güney cepheden sağlanan okula cephenin hafif batısına kaydırılmış dairesel formülü beş basamaklı bir merdiven ile çıkılmaktadır. Kare plan tasarımına sahip tek derslikli okullar tamamen yöre halkının maddi imkanları ile inşa edilen mütevazı boyutlardaki okullardır.⁴

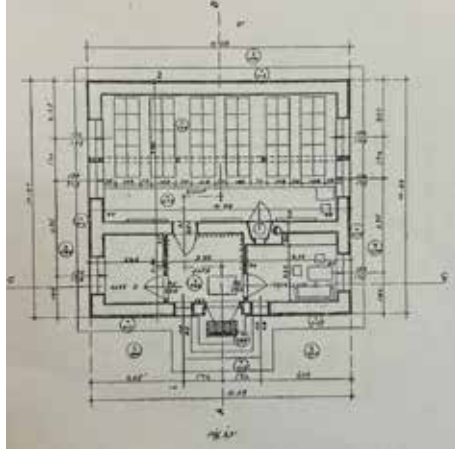
³ Silifke kaymakamı Abdullah Aslaner, Silifke belediye başkan yardımcısı Eyüp Arslan, TRT Çukurova bölge müdürü Sabahattin Kahraman, Silifke Orman işletme müdürü Hasan Aslan, Ziraat odası başkanı Cafer Doygun ve Silifke protokol üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilen kültür evi açılışına katıldı.

⁴ “Türkiye’deki köy okullarının inşaatında tamamen mahalli hayata ve mahalli iş kuvvetine bağlı kalmak mecburiyeti vardır. Çünkü esas işlerin bizzat köylü tarafından, ancak pek az inşaat işçilerinin yardımı ile yapılması lazımdır.” (Schütte-Lihotzky 1939)

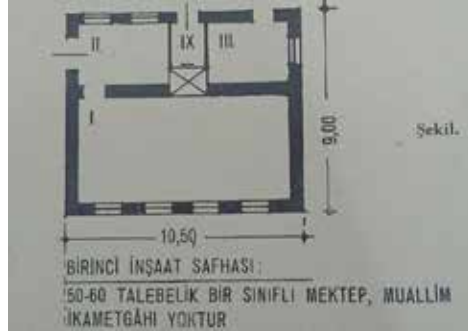

Görsel 7: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Planı (Kavas, 2020)

Okul binasının genel plan şemasına baktığımızda; 1933 yılında Tatbikat Bürosu tarafından hazırlanmış ilk tip proje kaynağı olan “İlkmehtep Planları Albümü”nde (Anonim, 1933) yer alan “Taştan, Bir Dershanede 60 Talebelik Köy Mektebi” planını yansıttığını gözlemlemekteyiz. Albümdeki planlar, eldeki imkanlar dahilindeki inşaat malzemeleriyle, en az masrafla, kırsal mimariye özgü ve geleneksel tasarım öğelerini içermektedir. Aynı zamanda Maarif Vekaletinin yönlendirmesiyle, Avusturyalı Mimar Margarete Schütte-Lihotzky’nin köyler için ulaşılabilir malzemeden, pahalıya mal olmayacak ve en önemlisi uygulanması kolay olan tip köy okulu projelerinden “50-60 Talebelik Bir Sınıflı Mektep” (Schütte-Lihotzky, 1939, s.6). planına baktığımızda, Sina İlkokulu’nun tasarım şemasıyla benzerliği dikkat çekmektedir. Bu bağlamda çalışma sahamızı oluşturan köy okulu, dönemin mimarisini ve köyler için tasarlanan tip proje okulları yansıtan nadir köy okullarından olması bakımından önem arz etmektedir.

Görsel 8: Taştan, Bir Dershanede 60 Talebelik Köy Mektebi (İlkmektep Planları Albümü, 1933)

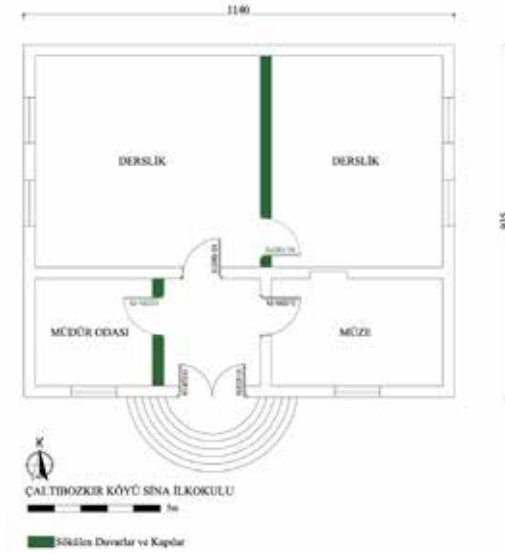

Görsel 9: 50-60 Talebelik Bir Sınıflı Mektep (Schütte-Lihotzky, 1939)

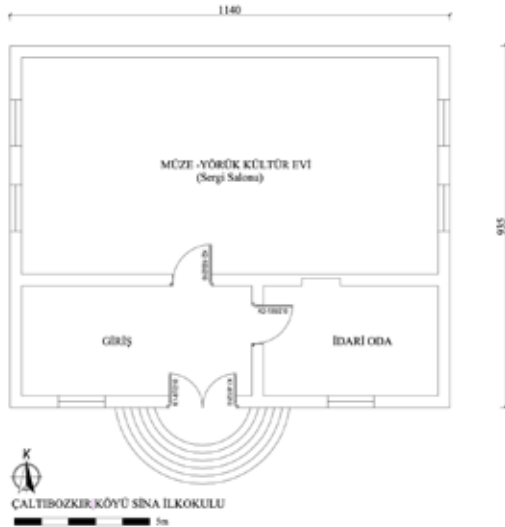
Teknik malzeme açısından özgünlüğünü koruyan yapının inşasında yığma tekniği kullanılmış, cephe kısımlarında kesme taş kullanılırken, genel olarak binanın yapımında moloz taş malzemesi tercih edilmiştir. Ahşap zemin döşemesine sahip ve ahşap kirişleme tavanı çinko ile örtülü olan okulun zemini, zaman içerisinde tahribata maruz kalıp çökmüş ve orijinal ahşap pencere doğramaları tamamen yok olmuştur. Okul binasındaki tek süsleme ögesi, güney cephenin batı köşesinde yer alan köşe taşlarından birinin üzerine işlenmiş çekiç tutan bir el olan kimlik belirtici bir taşçı işaretidir.

Okul binası büyük ölçüde aslına sadık kalınarak restore edilmiştir. Özgün halinde doğu-batı doğrultulu derslik mekanı 1951-52 yıllarında orta aksa, mekanı iki eş parçaya bölecek briket duvar örülerek derslikten dersliğe geçişin sağlandığı iki derslikli hale getirilmiştir. Yapılan onarım çalışmaları sırasında yapının iç mekan plan şeması, sonradan eklenen briket duvar kaldırılarak özgün tek derslikli köy okulu haline dönüştürülmüştür. Plan şemasında yapılan bir diğer

değişiklik ise, geniş bir ön mekan yaratmak amacıyla kaldırılan müdür odasının doğu duvarı olmuştur. Derslik, müdür odası ve döneminde müze olarak işlev gören mekanlara dağılımın sağlandığı antre olarak değerlendirebileceğimiz giriş mekanının batısında bulunan ve müdür odasına geçişin sağlandığı duvar yıkılarak doğu-batı doğrultulu, dikdörtgen formlu daha geniş bir mekana dönüştürülmüştür.

Görsel 10: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Yapılan Değişimler (Kavas, 2024)

Görsel 11: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Yeniden İşlevlendirme Sonrası Mevcut Plan (Kavas, 2024)

Yapının, ahşap çatısı tavan ve döşemesinde, maruz kaldığı rutubet, sıcaklık, rüzgar ve zamanın etkisine bağlı olarak yer yer çökmeler oluşmuştur. Binanın ahşap çatı konstrüksiyonu orijinaline uygun olarak ahşap kirişleme tekniğinde yenilenmiş, üzeri çinko ile kapatılmıştır. Okul binasına yapısal anlamda yapılan diğer müdahalelere baktığımızda; ahşap döşemeleri tamamen çökmüş durumda olan zemin döşemesinin yenilendiği gözlemlenmektedir. Özgün halinde bütün zemin döşemeleri ahşap ızgara üzeri ahşap döşeme şeklindedir. Ancak “eldeki imkanlarla en sağlam ve en kullanışlı olanı yapma” ilkesini benimseyen yöre halkı zemini subasman seviyesine kadar moloz taşlarla doldurmayı tercih etmiştir. Belli bir seviyeye kadar irili ufaklı moloz taşlarla dolgu yapıp, doldurulan zeminin yüzeyi şap dökülerek döşeme öncesi düzeltilmiş ve üzeri tercih edilen seramik ile kaplanmıştır.

Görsel 12: Sina İlkokulu Üst Örtü Onarımlarından Görüntüler (Kavas, 2022)

Görsel 13: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Müdür Odası Yenileme Öncesi - Sonrası (Kavas, 2020-2022)

Görsel 14: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Derslik, Doğudan Batıya Bakış Onarım Öncesi (Kavas, 2020)

Görsel 15: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Derslik Zemin Yenileme Çalışmaları (Kavas, 2022)

Görsel 16: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Müzeye Dönüştürülen Derslik. (Kavas, 2022)

Yapıya kütleli anlamda yapılan müdahalelere baktığımızda ise özgün sıvalı olan iç beden duvarlarına sıva raspası yapıldığı gözlemlenmektedir. Özgün malzeme ortaya çıkarılmış, derz dolgu yapılarak beden duvarları içten güçlendirilmiştir. Dış duvarları örülürken sadece çamur, sıva ve harç kullanıldığından yer yer su almış bu yüzden duvarlar bel vermiştir. Dış duvarlara kireç ve çimento harcı karışımı enjekte edilerek güçlendirme yapılmıştır.

Görsel 17: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu İç Beden Duvarları Yenileme Çalışmaları (Kavas, 2020-2022)

Giriş cephesinde 2, batı cephede 2 ve doğu cephede 2 olmak üzere iç mekanları aydınlatan ve sadece ahşap çerçeveleri bulunan toplam 6 pencere orijinaline uygun olarak ahşap malzeme ile çitılı pencere formunda, güney cephede yer alan basık kemerli giriş kapısı ise 2 kanatlı ahşap kapı ile yenilenmiştir.

Görsel 18: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Güney Cephe Onarım Öncesi-Sonrası (Kavas, 2020-2022)

Güneybatı cephede yer alan köşe taşı üzerine işlenmiş taşçı işaretinin öneminin farkındalığına sahip olan köy halkı cephe restorasyonu sırasında büyük bir titizlikle korunmasını sağlamıştır. Yapıların cephelerindeki bu türden işaretlerin Osmanlı dönemine kadar uzandığı bilinmektedir. Bu işaretlerin Anadolu coğrafyasında son olarak 15. yüzyılda görüldüğü kaydedilmiştir. Bu tarihten itibaren, yapıların cephelerin taşçılara ait işaretlere rastlanmamaktadır. Bununla birlikte, 18. yüzyılda maliye kayıtlarında, taşçılara ve taş ocaklarına nişan verilerek bu durumun belgelerde devam ettiği tespit edilmiştir. Taşçı işaretleri inşa sürecine dair önemli bilgiler taşıyan sembollerdir. Dolayısıyla, bu yapı işaretlerinin varlığı, geçmiş dönemlerdeki yapı üretim pratiğinin resmi kayıtlarla desteklenerek sürdüğünü göstermektedir. Bu bağlamda, bir yapının cephesinde bu tür işaretlerin bulunması, kültürel ve tarihi mirasın korunması açısından büyük önem arz etmektedir (Şenyurt, 2009, s.103-122).

Taşçı işaretleri, işlevine göre fonksiyonel işaretler ve kimlik işaretleri olarak ikiye ayrılır. Fonksiyonel işaretler, taşların hangi sırayla dizileceğini, nerede kullanılacağını (kemer, paye, duvar vb.), taş boyutlarını gösteren, inşaat sürecindeki yerini ve kullanımını belirleyen, daha çok ustalar ve işçilerin çalışmalarını kolaylaştıran işlevsel rehberler niteliğindedir. Kimlik işaretleri ise taş ustasını tanımlamak için kullanılan işaretlerdir. Bu işaretler özellikle ücret hesaplaması yapılırken işi yapan ustanın kimliğini bina eminine bildirmektedir. Söz konusu işaretler genellikle köşeli ve basit formlar içerir (Bilgin ve Bilgin, 2024, s.171-261). Taş süslemesindeki kıvrımlı ve karmaşık motifler ile figüratif semboller, işlenmesi zaman alan detaylardır. İnşaat sürecinin hızına yetişme gerekliliği, bu tür ince işçiliklere olanak tanımaz. Bu nedenle, kazıması kolay ve pratik şekillerin tercih edildiği görülmektedir. Sina İlkokulu'nun güneybatı cephesinde bir köşe taşı üzerinde görülen yüksek kabartma olarak işlenmiş figür, geleneksel taş süslemelerinde sık rastlanan köşeli ve basit formların aksine, figüratif bir sembol olan çekiç tutan bir eli içerir. Bu işaret, ustanın kendine özgü bir imzası olarak değerlendirilmiştir. İmcece usulüyle inşa edilen

okul binasında taş ustasının süreci ivedilikle tamamlama zorunluluğu olmamıştır. Köy halkının desteğiyle yürütülen yapım sürecinde, işçilik üzerinde daha fazla durulabilmiş ve ustanın, daha estetik ve ayrıntılı bir işaret bırakmasına imkân tanınmıştır. Dolayısıyla, bu yapıdaki kimlik belirtici taşçı işareti hem işlevsel hem de sanatsal bir ifade olarak yorumlanabilir.

Görsel 19: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Taşçı İşareti Ayrıntı (Kavas, 2020-2022)

Erken Cumhuriyet dönemi mimarlık mirası olarak kabul edilen ve herhangi bir işlevi olmayıp atıl vaziyette bulunan Sina İlkokulu, yerinde müdahaleler ile restore edilmiştir. Köy okulu binasında yeniden işlevlendirme projesine bağlı olarak mekansal, yapısal ve kütsel müdahaleler yapılmış, yapı statik güçlendirme ile desteklenmiştir.

Yörük Kültür Evi olarak yeniden işlevlendirilerek köy halkının kullanımına sunulan okul yapısının restorasyon sürecinde mekansal ilişkiler, yeni işlevin gereksinimlerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Derslik mekanı yöreye özgü dokuma kilim ve halılar, tarım aletleri, eski kap kacaklar, ahşap dekoratif ürünler, silahlar ve gaz lambaları gibi kırsal değerlerimizin önemini yansıtan çeşitli eşyaların sergilendiği etnografik bir müze salonuna dönüştürülmüştür. Bu değişim sürecinde toplumsal hafıza korunmuş ve geçmişin izleri silinmemiştir. Böylece, mekansal dönüşüm gerçekleştirilirken gelecek kuşaklara önemli bir kamusal miras bırakılması hedefi esas alınarak, köyün geçmişi ve kültürel mirası da korunmuştur. Söz konusu köy okulunun dönüşümü, köyün geçmişini yaşatma ve gelecek nesillere aktarma amacına hizmet etmektedir.

Erken Cumhuriyet Dönemi köy okulları, geçmişin izlerini sürdürebilme ve gelecek nesillere ilham kaynağı olma rolünü üstlenirler. Özellikle bu tür yapılar, geçmişten günümüze ulaşan somut kanıtlar niteliği taşıdığından, korunması büyük bir sorumluluktur (Aydın ve Yıldız, 2010). Bu koruma çalışmaları, kültürel değerlerin yok olmasını engellemek ve gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla hayati bir önem taşımaktadır.

Görsel 20: Çaltıbozkır Köyü Sina İlkokulu Yörük Kültür Evi - Müze (Kavas, 2022)

SONUÇ

Yeniden işlevlendirme, tarihi yapılara yeni bir işlev kazandırarak onların kullanılabilirliğini artırır. Yenileme sürecindeki temel amaç ise tarihsel, estetik ve özgünlük değerlerini değiştirmeden, mevcut yapılara yeniden işlev kazandırmaktır. Böylece tarihi miraslar, toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlayarak korunmuş olur.

Tarihi yapıların korunması, sadece tarihî ve sanatsal açıdan değerli eserlerin geleceğe taşınması için alınan bir tedbir değil, aynı zamanda toplumun kimliğinin ve geçmişinin bir parçasının korunması anlamına gelir. Bir kentin tarihî yapısı, kültürel mirası ve kimliği, geçmişten gelen değerleri temsil eder ve bu değerlerin korunması da gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar.

Köy okulları, birçok ülkede kırsal bölgelerin eğitim altyapısının temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Köylerden şehirlere yönelen göç dalgası, özellikle genç nüfusu etkilemiş ve köy okullarının öğrenci kaynaklarını azaltmış, birçok okul yapısı kapanma tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Bununla birlikte zaman içinde

değişen demografik, ekonomik ve eğitim faktörleri, birçok köy okulunun atıl hale gelmesine sebep olmuştur. Bu durum, söz konusu yapıların terk edilmesi veya köy toplumları için kaybedilmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda atıl vaziyetteki tarihi okul yapılarının yeniden işlevlendirilmesi, eğitim, toplum ve ekonomi açısından büyük öneme sahiptir.

Özellikle çatı veya döşemelerinde hasarlar bulunan okul yapılarının yıkılması ve yok olması kaçınılmazdır. Tarihi yapıların karşılaşılabileceği en büyük sorunlardan biri ise yanlış müdahale ve yanlış işlevlendirme olarak öne çıkmaktadır. Yapının taşıyabileceğinden daha ağır bir işlevle kullanılması, hızlı bir şekilde zarar görmesine ve tahrip olmasına neden olabilir. Bu nedenle, tarihi yapıların korunması ve sürdürülebilirliği için doğru müdahaleler ve uygun işlevlendirmelerin yapılması son derece önemlidir. Bu durumdan payını alan mimarlık miraslarımızdan biri de Mersin Çaltıbozkır Köyü'nde yer alan Sina İlkokulu'dur.

Tarihi Sina İlkokulu için en uygun yeniden işlevlendirme önerisi olan müze-kültür evi olarak yeniden kullanımına karar verilmiştir. Köy okulları yeniden işlevlendirilirken yapının tescilli olması, mimari özelliklerinin korunması, yeni fonksiyonunun hem kamu yararına kullanılması hem de köy yaşamını kolaylaştırması ve desteklemesi gibi temel ilkeler göz önünde tutulmalıdır. Sina İlkokulu'na etnografik müze- kültür evi olarak yeni işlevi verilirken tüm bu hususlar dikkate alınmış, köy halkı ve okul binası için en doğru yeniden işlevlendirme önerisi kabul edilmiştir. Söz konusu yeniden işlevlendirme çalışması ile toplumun yaşam kalitesini artırmak ve kültürel mirasımızın somut örneklerinden birinin korunmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Sina İlkokulu gibi diğer okul yapıları da mekansal ve kültürel sürekliliğin sağlanması ve Erken Cumhuriyet Dönemi mimari üslubunu yansıtmaları açısından korunması gerekli yapılar olduğundan öncelikli olarak tescillendirilmeleri ve milli kültürümüzün somut örneklerinin gelecek kuşaklara aktarılması için derhal koruma altına alınmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aydın, D. ve Yıldız, E., (2010). Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, 1(27), 1-22.

Bilgin, A. R., ve Bilgin, S. E. (2024). Anadolu Türk Mimarisinde Taşçı İşaretleri: Genel Bir Literatür Değerlendirmesi. Sanat Tarihi Dergisi, 33(1), 171-261.

Ceylan, G. (2019). Erken Cumhuriyet Dönemi Köy İlkokulu Binalarının Yeniden İşlevlendirilmesi ve İç Mekan Çözümlerinin İncelenmesi: Adatepe Köyü İlkokulu Binaları Örneği [yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler Müdürlüğü (1933). Köylerimiz Köy Kanunu Tatbik Olunan ve Olunmayan Köyler, İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi.

Erder, C. (1977). “Venedik Tüzüğü Tarihi Bir Anıt Gibi Korunmalıdır”, O.D.T.Ü Mimarlık Fakültesi Dergisi, 2(3), 167-190.

Ergin, H. (1946) Köy Eğitimcileri ve Enstitüleri Kanunu ile bu Kanunlarda Sözü Geçen Diğer Kanunlar, İstanbul: Işıl Matbaası.

Kavas, Ö. (2020). Mersin’de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kavas, Ö. (2021). Mersin’de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi, 24. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları

Kozanoğlu, Z. A. (1933). Köy Mimarisi, Ülkü Halkevleri Dergisi, Ağustos, 2(7), 37-41.

Kuban, D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Maarif Vekâleti İlk Tedrisat Dairesi. (1933). İlkmeektep Planları Albümü, Ankara.

Milli Eğitim Vekaleti (MEV). (1953). Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Öç. Işın, E. (Ed.). (2012). Düşünen tohum, konuşan toprak: Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940-1954. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.

Örmecioglu, H. (2019). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köycülük Tartışmaları ve Numune Köyler, Belleten, 83(297).

Resmi Gazete, (1924). 442 sayılı Köy Kanunu (1924, 18 Mart), 5(3), 336.

Resmi Gazete, (1942). 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu (1941, 19 Haziran), 3243-3251.

Schütte-Lihotzky, M. (1939) Yeni Köy Okulları Bina Tipleri Üzerinde Bir Deneme, İstanbul: Maarif Vekilliği.

Sevgi, S. ve Eskici, B. (2020). “Ankara Çengel Han’ın Müze Olarak Yeniden Kullanımının Koruma Yaklaşımları Bakımından Değerlendirilmesi”, Sanat ve Tasarım Dergisi, (25), 275-303.

Şenyurt, O. (2009). “Onsekizinci Yüzyıl Osmanlı Başkentinde Taşçı Örgütlenmesi”, METU Journal of Faculty of Architecture, 2(26), 103-122.

Tankut, H. R. (1939). Köylerimiz Bugün Nasıldır Dün Nasıldı Yarın Nasıl Olmalıdır, İstanbul: Kenan Basımevi.

Uğursal, S. (2011). Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Örneği [yayımlanmamış doktora tezi] Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).

Wofford, K. V. (1952). Türkiye köy ilkokulları hakkında rapor. Ankara: Mili Eğitim Bakanlığı, (F. Varış, Çev.)

İNTERNET KAYNAKLARI:

Akdeniz Haberler. (2018). Çaltıbozkır Derneği’nden Ses Getiren Şenlik

<https://.akdenizhaberler.net/yerel/caltibozkir-dernegi-nden-ses-getiren-senlik-h3942.html> 2 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

Madrid Konferansı Tavsiye Kararları (1904) (S. Turunçel, Çev.) <http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1904-Madrid-Konferans%C4%B1-Tavsiye-Kararlar%C4%B1.pdf>

Resmi Gazete. (2005). Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun. No: 5366 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050705-1.htm>

Resmi Gazete. (1983). UNESCO’nun Dünya Mirası Sözleşmesi 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanmıştır. <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi. ICOMOS (Carta del Restauro). (1931). (A. Ağır, Çev.) https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0660878001536681682.pdf

Venedik Tüzüğü (1964). (C. Ender, Çev.) https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1: Mehmet Asım Özçalık Arşivi

Görsel 2: Kavas, Ö. (2020). Mersin’de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Görsel 3: Kavas, Ö. (2020). Mersin’de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Görsel 4: Kaymakam ve Heyetin Eski Okul Binasını Denetlemek Üzere Çaltıbozkır Köyü’nü Ziyareti, 2009 <https://caltibozkir.tr.gg/S&%23304%3BNA-ESK&%23304%3B-OKUL.htm> “Çaltıbozkır Köyü”, 2 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

Görsel 5: Kaymakam ve Heyet, 2009 <https://caltibozkir.tr.gg/S&%23304%3BNA-ESK&%23304%3B-OKUL.htm> “Çaltıbozkır Köyü”, 2 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

Görsel 6: Çaltıbozkır-Sina İlkokulu Kültür Evi Açılışı, Silifke Yeni Gündem Gazetesi Haberleri, Mustafa Genç Youtube Kanalı “Çaltıbozkır’da Kültür Evi ve Kütüphane açıldı.” <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=ORiXpcbQbX8> 3 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

Görsel 7: Kavas, Ö. (2020). Mersin’de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 177.

Görsel 8: (İlkmektep Planları Albümü, 1933)

Görsel 9: Schütte-Lihotzky, M. (1939) Yeni Köy Okulları Bina Tipleri Üzerinde Bir Deneme, İstanbul: Maarif Vekilliği.

Görsel 10: Yazar Arşivi.

Görsel 11: Yazar Arşivi.

Görsel 12: Yazar Arşivi.

Görsel 13: Yazar Arşivi.

Görsel 14: Kavas, Ö. (2020). Mersin’de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 178.

Görsel 15: Yazar Arşivi.

Görsel 16: Yazar Arşivi.

Görsel 17: Yazar Arşivi.

Görsel 18: Yazar Arşivi.

Görsel 19: Kavas, Ö. (2020). Mersin’de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi. [yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 174.

Görsel 20: Yazar Arşivi.